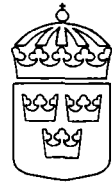

Försvarsutskottets yttrande

1993/94:FöU4y

Disciplinförseelser av krigsmän, m.m.

1993/94
FöU4y

Till justitieutskottet

Justitieutskottet har den 8 februari 1994 beslutat bereda försvarsutskottet tillfälle att senast den 29 mars avge yttrande över proposition 1993/94:112 Disciplinförseelser av krigsmän, m.m. jämte motionerna 1993/94:Ju16—20.

Propositionen

Bakgrund

Försvarsmaktens omorganisation

Försvarsmakten har sedan länge varit uppdelad i ett stort antal myndigheter som i många avseenden varit självständiga under regeringen. För närvarande består försvarsmakten i fred av mer än 100 myndigheter. Riksdagen beslutade i juni 1992 om en genomgripande förändring av det militära försvarets myndighetsstruktur och ledningsorganisation. De myndigheter som för närvarande enligt förordningen (1983:276) om verksamheten inom försvarsmakten ingår i huvudprogrammen Arméförband, Marinförband, Flygvapenförband och Operativ ledning m.m. slås den 1 juli 1994 samman till en myndighet benämnd Försvarsmakten.

Vissa av de gemensamma myndigheterna som enligt nyssnämnda förordning ingår i huvudprogrammet Gemensamma myndigheter skall i fortsättningen ligga utanför Försvarsmakten och lyda direkt under regeringen.

Bildandet av den sammanhållna försvarsmaktsmyndigheten innebär i väsentliga avseenden nya förutsättningar i fråga om beslutsordningen i disciplinärenden på lägre regional och lokal nivå, som vid förband och skolor.

Den nya organisationen medför vidare att ställning måste tas till om personalen hos de idag gemensamma stödmyndigheterna i fortsättningen under höjd beredskap skall vara krigsmän och omfattas av bestämmelserna i lagen (1986:644) om disciplinförseelser av krigsmän, m.m. (disciplinlagen) och av bestämmelserna i 21 kap. brottsbalken.

I 21 § disciplinlagen föreskrivs att myndighetschefen får överlämna åt andra chefer vid myndigheten, dock lägst en kompanichef eller motsvarande chef, att pröva frågor om disciplinansvar för personal under deras befäl, under förutsättning att förfarandet inte kan antas utgöra brott, förseelsen har erkänts och förseelsen inte bör medföra svårare påföljd än varning eller extratjänst eller utgångsförbud i högst fem dagar. Överbefälhavaren har i en promemoria den 26 september 1991 föreslagit att en kompanichef eller motsvarande chef efter delegation skall få besluta även om disciplinpåföljden löneavdrag för högst tio dagar. Promemorian har remissbehandlats.

Behörighet att företräda staten vid domstol

Åklagarutredning -90 har i betänkandet Ett reformerat åklagarväsende, Del A (SOU 1992:61) föreslagit att den myndighet som handlägger disciplinärenden skall föra det allmännas talan vid domstol. Betänkandet har remissbehandlats och bereds nu inom Justitiedepartementet.

Total översyn

Överbefälhavaren har i en promemoria den 5 maj 1992 föreslagit att en total översyn görs av disciplinansvarssystemet. Med hänsyn till att disciplinansvarssystemet behandlas i betänkande av Utredningen om författningsreglering av totalförsvarsplikten, som nu bereds i Försvarsdepartementet, och med beaktande av att disciplinansvarssystemet bör behandlas samtidigt med frågan om ett nytt pliktsystem bör enligt regeringen en större översyn anstå tills vidare.

Lagrådet

Regeringen beslutade den 2 december 1993 att inhämta Lagrådets yttrande. Regeringen har i propositionen följt Lagrådets förslag.

Propositionens huvudsakliga innehåll

Propositionen innehåller förslag till ändringar i lagen (1986:644) om disciplinförseelser av krigsmän, m.m.

För krigsmän gäller enligt lagen om disciplinförseelser av krigsmän, m.m. särskilda regler om disciplinansvar. I 21 kap. brottsbalken finns bestämmelser om brott av krigsmän som är tillämpliga vid höjd beredskap. Enligt dessa författningar är vid höjd beredskap all personal som är tjänstgöringsskyldig inom försvarsmakten krigsmän. Hos de myndigheter som idag tillhör försvarsmakten, men som inte skall ingå i den nya myndigheten, finns sådan tjänstgöringsskyldig personal. I den mån denna personal inte krigsplaceras i den nya myndigheten Försvarsmakten omfattas personalen i fortsättningen inte av disciplinansvarssystemet eller bestämmelserna i 21 kap. brottsbalken.

Frågor om disciplinansvar eller åtalsanmälan prövas i dag enligt lagen om disciplinförseelser av krigsmän, m.m. av den myndighet vid vilken krigsmannen tjänstgör eller har tjänstgjort senast. Disciplinären-

den skall på myndighetens vägnar avgöras av myndighetschefen eller dennes ställföreträdare. Även efter den nya myndigheten Försvarsmaktens inrättande är det myndigheten som skall pröva frågorna. Omorganisationen medför dock att det är nödvändigt att bestämma vilka chefer inom myndigheten på regional och lokal nivå som skall vara berättigade att besluta i disciplinärenden. I propositionen lämnas förslag som innebär att sådana chefer anges i lagen.

Propositionen innehåller också förslag om att det åt kompanichef eller motsvarande chef skall överlämnas att besluta också om disciplinpåföljden löneavdrag för högst tio dagar.

Vidare föreslås att Försvarsmakten eller någon annan myndighet som handlägger disciplinärenden skall vara behörig att föra det allmännas talan i tingsrätt och hovrätt i disciplin- och ersättningsärenden.

Propositionen innehåller också förslag till ändringar av följdkaraktär med anledning av försvarsmaktens omorganisation.

Ändringarna föreslås träda i kraft den 1 juli 1994.

Ändringar med anledning av att den nya myndigheten Försvarsmakten inrättas

En del av de myndigheter som idag ingår i huvudprogram 5 i försvarsmakten kommer fr.o.m. den 1 juli 1994 att vara särskilda myndigheter utanför försvarsmakten. Anställda hos dessa myndigheter som i krig skall vara tjänstgöringsskyldiga i Försvarsmakten kommer även i fortsättningen att vara krigsmän under höjd beredskap. Denna personal kommer då att omfattas av disciplinlagens bestämmelser och av bestämmelserna i 21 kap. brottsbalken. Övrig anställd personal hos dessa myndigheter blir däremot inte krigsmän under höjd beredskap och kommer inte längre att omfattas av dessa bestämmelser. Regeringen anser det inte föreligga något behov av att föreslå någon ändring i detta hänseende.

Regeringen föreslår att disciplinlagen ändras så att frågor om disciplinansvar eller åtalsanmälan beträffande krigsmän, som tjänstgör eller har tjänstgjort vid Försvarsmakten, skall prövas av chefen för det förband eller den enhet av annat slag, vid vilken krigsmannen tjänstgör eller, om han inte längre tjänstgör, senast har tjänstgjort, såvida chefen har lägst överstes eller kommandörs tjänstegrad. Försvarsmakten får dock enligt regeringens förslag besluta att någon annan chef vid förbandet eller enheten med lägst överstelöjtnants eller kommandörkaptens tjänstegrad skall pröva sådana frågor.

Med anledning av att den nya myndigheten Försvarsmakten inrättas föreslår regeringen dessutom en del följdändringar i disciplinlagen och i lagen (1993:559) om radiokommunikation.

Regeringen föreslår att disciplinlagen ändras så att åt en kompanichef eller motsvarande chef får överlämnas att pröva frågor om disciplinansvar för personal som står under deras befäl, även om förseelsen kan medföra löneavdrag för högst tio dagar. Löneavdraget får dock inte utdömas tillsammans med utgångsförbud.

Det allmännas talan i ärenden om disciplinansvar och ersättningskyldighet i domstol

Regeringen föreslår att det allmännas talan i ärenden om disciplinansvar och ersättningskyldighet enligt disciplinlagen skall föras av Försvarsmakten eller annan myndighet som handlägger disciplinärende enligt disciplinlagen.

Motionerna

I motion Ju16 av Sigrid Bolkéus och Lena Klevenås (s) hemställer motionärerna att riksdagen beslutar avslå förslaget om att kompanibefäl skall få rätt att besluta om löneavdrag och att riksdagen hos regeringen begär en översyn av disciplinsystemet inom försvaret. Motionärerna ifrågasätter rättssäkerheten när samma person kan besluta om både straff och verkställighet. Det bör övervägas ifall beslut om straff vid disciplinförseelser skall flyttas till högre nivå än kompanibefälen.

I motion Ju17 av Sture Ericson m.fl. (s) hemställer motionärerna att riksdagen avslår proposition 1993/94:112 vad avser möjlighet för kompanichef eller motsvarande chef att besluta om löneavdrag och vad avser att det allmännas talan skall föras av försvarsmakten eller annan myndighet. Motionärerna hemställer vidare att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att disciplinsystemet utreds samt att värnpliktigas situation blir föremål för utredning, när det gäller rättssäkerhet, inflytande och sociala förhållanden.

I motion Ju18 av Siw Persson (fp) hemställer motionären att riksdagen avslår den föreslagna lydelsen i 21 § lagen (1986:644) om disciplinförseelser av krigsmän, m.m. angående löneavdrag för högst tio dagar och att riksdagen ger regeringen till känna vad i motionen anförts om total översyn av systemet med disciplinpåföljd inom försvarsmakten. Enligt motionären kommer kompanichefen att ha tre roller; anklagande, undersökande och utdömande instans. Detta står i strid mot svensk rättspraxis och är ett hot mot individens rättssäkerhet. Det finns enligt motionären brister i systemet med disciplinpåföljd, varför det finns behov av en total översyn.

I motion Ju19 av Jan Jennehag m.fl. (v) hemställer motionärerna att riksdagen avslår regeringens förslag till lag om ändring i lagen (1986:644) om disciplinförseelser av krigsmän, m.m. vad avser 21 §

moment 3 och att riksdagen avslår regeringens förslag till lag om ändring i lagen (1986:644) om disciplinförseelser av krigsmän, m.m. vad avser 54 §. Motionärerna anser regeringens förslag om befogenhet för kompanichef att besluta om löneavdrag innebär negativa konsekvenser för rättssäkerheten. Regeringens förslag att låta Försvarsmakten i stället för allmän åklagare föra det allmännas talan i ärenden om disciplinansvar och ersättningskyldighet bör enligt motionärerna avslås. Förslaget innebär en begränsning av kompetens i dessa ärenden. Dessutom innebär förslaget ett steg – om än litet – mot ökade militära befogenheter inom rättsväsendet.

I motion Ju20 av Kjell Eldensjö (kds) hemställer motionären att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om utredning och dom av disciplinförseelser samt s.k. grå bestraffning och mobbning. Motionären anser att för att undvika partiskhet, orättvisa eller känslomässigt betingad dom för disciplinförseelser bör sådana utredas och dom avges av en opartisk grupp. Motionären anser vidare att åtgärder bör vidtas för att eliminera mobbning från befäls sida och s.k. grå bestraffning.

Försvarsutskottet

Utskottet begränsar sitt yttrande till att behandla förslagen om ändringar i lagen (1986:644) om disciplinförseelser av krigsmän, m.m. och i lagen (1993:559) om radiokommunikation till följd av Försvarsmaktens omorganisation, samt förslaget om möjlighet för kompanichef eller motsvarande att besluta om löneavdrag.

Utskottet tillstyrker förslagen till ändringar i lagen (1986:644) om disciplinförseelser av krigsmän, m.m. och i lagen (1993:559) om radiokommunikation med anledning av att den nya cmyndigheten Försvarsmakten inrättas den 1 juli 1994.

Regeringens förslag att disciplinlagen ändras så att åt en kompanichef eller motsvarande chef får överlämnas att pröva frågor om disciplinansvar för personal som står under deras befäl, även om förseelsen kan medföra löneavdrag för högst tio dagar berörs i flera motioner. I detta sammanhang framhåller också flera motionärer behovet av en översyn av hela disciplinansvarssystemet.

Utskottet konstaterar att regeringen i propositionen anser att en större översyn av disciplinansvarssystemet bör anstå tills vidare med hänsyn till att disciplinansvarssystemet behandlas i betänkande av Utredningen om författningsreglering av totalförsvarsplikten, som bereds i Försvarsdepartementet, och med beaktande av att disciplinansvarssystemet bör behandlas samtidigt med frågan om ett nytt pliktsystem.

I avvaktan på en sådan översyn anser utskottet att någon ändring av nuvarande möjligheter för kompanichef eller motsvarande chef att pröva frågor om disciplinansvar inte bör göras. Regeringens förslag till lag om ändring i lagen (1986:644) om disciplinförseelser av krigsmän, m. m. vad avser 21 § moment 3 bör därför avslås av riksdagen.

Stockholm den 17 mars 1994

1993/94:FöU4y

På försvarsutskottets vägnar

Arne Andersson

I beslutet har deltagit: Arne Andersson (m), Sture Ericson (s), Lars Sundin (fp), Iréne Vestlund (s), Gunhild Bolander (c), Ingvar Björk (s), Stig Grauers (m), Christer Skoog (s), Robert Jousma (nyd), Sven Lundberg (s), Karin Wegestål (s), Jan-Olof Franzén (m), Britt Bohlin (s), Lotta Edholm (fp) och Åke Carnerö (kds).